

Міністерство освіти і науки України
**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ
ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

04074. Київ, Вишгородська, 19

Тел. 430-02-60, 430-43-90

e-mail: nenc@nenc.gov.ua

«16» серпня 2017 р. №
На № ____ від _____

Проект

КОНЦЕПЦІЯ

**позашкільної еколого-натуралістичної освіти на основі
компетентнісного підходу**

За загальною редакцією директора НЕНЦ МОН України, доктора педагогічних наук, професора, академіка Академії вищої освіти України В. В. Вербицького

КОНЦЕПЦІЯ

позашкільної еколого-натуралістичної освіти на основі компетентнісного підходу

Актуальність проблеми *обумовлена* загальною тенденцією розвитку освіти в Україні на сучасному етапі. Ця тенденція полягає у посиленні уваги до проблем виховання дітей та молоді, ролі соціальних інститутів у цих процесах. Система позашкільної освіти України нині перебуває на важливому етапі розвитку, переходу до більш якісного стану. Відповідно, вимагає удосконалення зміст позашкільної освіти, його регламентація та обґрунтування на наукових засадах. Водночас, актуалізується питання розробки сучасних виховних технологій, адекватних специфіці цієї ланки освіти. Враховуючи, що сьогодні одним з перспективних підходів у педагогічній науці виступає компетентнісний підхід, який представляє такий вид змісту освіти, котрий не зводиться до знаннево-орієнтаційного компоненту, а передбачає оволодіння досвідом вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей. Предметне знання при цьому не зникає із структури освіченості особистості, а виконує підпорядковану, орієнтаційну роль.

Метою Концепції є визначення сприятливих умов для забезпечення підвищення ефективності еколого-натуралістичної освіти дітей та учнівської молоді.

Стратегії Концепції:

- надання пріоритетності проблемі еколого-натуралістичної освіти дітей та учнівської молоді;

- гуманізація та демократизація відносин учасників навчально-виховного процесу, забезпечення сприятливого психологічного мікроклімату та відповідного інформаційно-предметного середовища у позашкільному навчальному закладі;

- кадрове забезпечення, де центральним завданням стає перебування педагогів у дослідницькій позиції, встановлення їх продуктивного діалогу.

Концепція спрямована на виконання таких **завдань**:

Навчальні: створювати сприятливі умови для збагачення, розширення, систематизації знань, уявлень дитини про збереження навколишнього середовища; набуття знань і досвіду розв'язання екологічних проблем, формування знань, навичок в галузях сільського господарства: квітництво, лісництво, садівництво, грибівництво, бджільництво; залучення до практичної природоохоронної роботи та інших біологічних напрямів.

Виховні: сприяти становленню системи екологічних цінностей, толерантному ставленню до природи; формуванню морально-естетичних почуттів школяра та екологічної культури особистості.

Розвивальні: розвиток креативних здібностей дітей та учнівської молоді, їх пізнавального інтересу до навколишнього середовища.

Провідною ідеєю Концепції є положення про те, що еколого-натуралістична освіта і виховання учнів у позашкільних навчальних закладах має бути цілісною педагогічною системою, структура якої визначає зміст, види і форми навчально-пізнавальної і дослідницької діяльності та конкретної природоохоронної роботи особистості, формування її екологічного світогляду, суспільно значущої поведінки і діяльності у навколишньому середовищі, розвиток

стійкої мотивації щодо його охорони.

Еколого-натуралістична освіта учнів у позашкільному навчальному закладі розглядається у контексті модернізації освітньо-виховного простору, тому цій системі надається, насамперед, особистісно орієнтоване, практичне спрямування, з метою забезпечення ефективності інтелектуального, духовного і фізичного розвитку особистості, вироблення умінь і навичок самоосвіти, реалізації її індивідуальних здібностей та творчого потенціалу у процесі вивчення, охорони та використання природних ресурсів довкілля. В основу побудови екологічної освіти і виховання учнів у позашкільних навчальних закладах покладено компетентнісний підхід, який передбачає створення цілісного психолого-дидактичного забезпечення навчально-виховного процесу, що відповідає сучасним соціально-світоглядним навчально-виховним і психолого-педагогічним вимогам та реаліям функціонування системи “природа-людина-суспільство”.

Основними системостворюючими елементами еколого-натуралістичної освіти і виховання є: учень (його потреби, мотиви, інтереси, переконання та ідеали), мета його діяльності; педагог (його виховна, спрямовуюча, координуюча, контролююча діяльність); мета екологічної освіти і виховання — формування екологічно вихованої особистості, яка досягається за рахунок вирішення конкретних виховних, навчальних та розвивальних цілей; зміст еколого-натуралістичної освіти і виховання (принципи, форми, методи, засоби його реалізації у навчально-виховному процесі позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку). Розробка змісту екологічної освіти і виховання учнів, принципів, форм, методів та засобів його реалізації у навчально-виховному процесі позашкільних навчальних закладів має забезпечити умови ефективного розвитку її стратегічних цілей.

Нормативною базою для вирішення окресленої вище проблеми є Конституція України. Зокрема, ст. 53 Конституції України передбачено забезпечення доступності позашкільної освіти, її розвиток, а ст. 54 закріплено право громадян на свободу художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності тощо. Також у ст. 53 Конституції України подано такі важливі поняття, як “позашкільна освіта”, “позашкільний навчальний заклад”. Державну політику у сфері позашкільної освіти та напрями її розвитку визначено у таких документах: Закон України “Про освіту”, Закон України “Про позашкільну освіту”, Закон України “Про загальну середню освіту”, Закон України “Про охорону дитинства”, Національна доктрина розвитку освіти, Положення про позашкільний навчальний заклад тощо. Основною метою даних документів є забезпечення вільного творчого, інтелектуального, духовного розвитку дітей у позашкільних навчальних закладах, доступності позашкільної освіти, гарантування громадянам права на її здобуття.

Методологічну основу складають: філософські положення про взаємозв'язок свідомості та діяльності; філософські та психологічні ідеї, що розкривають діалектичний зв'язок явищ об'єктивної та суб'єктивної дійсності, принцип вивчення їх у розвитку та перспективі на основі єдності загального, особливого, індивідуального; положення особистісно орієнтованого, системного підходів до виховання особистості; методологічні основи компетентнісного підходу в освіті; методологічні основи функціонування системи позашкільної освіти у вітчизняній практиці тощо.

Основними методологічними ідеями дослідження стали: ідея взаємодії особистості й суспільства, що створює сприятливе або несприятливе середовище для розвитку задатків особистості (Л. Виготський); ідея використання потенціалу середовища, “педагогізації середовища” з метою виховання гармонійної особистості (С. Шацький); ідея виховання особистості в колективі, гармонізації особистісних й колективних ліній розвитку (А. Макаренко); ідея про становлення системи цінностей особистості як основний результат виховання (І. Бех, В. Зінченко, Б. Мещеряков та ін.); ідея особистісно орієнтованого підходу до виховання особистості (І.Д. Бех), ідея навчального змісту як засобу морального розвитку особистості учня (І. Бех, О. Кононко та ін.); ідея виховного потенціалу позашкільних навчальних закладів (В. Вербицький, А. Золотарьова, Б. Купріянов, Г. Пустовіт, Т. Сущенко та ін.).

Теоретичною основою є: праці, де розкриваються методологічні засади виховання особистості Г. Ващенко, А. Макаренка, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.; праці, що розкривають психологічні аспекти розвитку й становлення особистості Б. Ананьєва, Л. Виготського, І. Кона, А. Леонтьєва, А. Петровського та ін.; наукові праці, присвячені проблемам виховання особистості І. Беха, Г. Костюка, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін.

Теоретичну основу дослідження склали праці вітчизняних і зарубіжних вчених з обґрунтування навчально-виховного процесу позашкільних навчальних закладів О. Биковської, В. Вербицького, А. Золотарьової, Г. Пустовіта, Т. Сущенко та ін.

Актуальними є дослідження з проблеми реалізації компетентнісного підходу в освіті І. Беха, Н. Бібик, І. Єрмакова, О. Локшиної, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, В. Лугового, А. В. Хуторського; компетентності особистості як результат реалізації змісту позашкільної освіти розглядаються у працях О. Биковської.

Останнім часом здійснено ряд досліджень, присвячених обґрунтуванню теоретичних основ позашкільної освіти, окремим аспектам навчально-виховної, соціально-педагогічної діяльності позашкільних навчальних закладів. Це, насамперед, обґрунтування теоретико-методологічних і дидактичних засад позашкільної освіти і виховання (Г. Пустовіт), обґрунтування розвитку позашкільної еколого-натуралістичної освіти в Україні (В. Вербицький, Г. Пустовіт), валеологічне виховання старших підлітків у позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного профілю (Т. Шаповалова), організації пошукової діяльності учнів, формування творчих здібностей старшокласників у процесі пошуково-дослідницької діяльності (В. Редіна, Л. Тихенко), професійного самовизначення учнів (В. Мачуський, О. Липецький), виховання соціальних якостей учнів (А. Корнієнко, О. Литовченко, Т. Окушко, І. Стародубцева).

Концептуальні положення. В основу покладені концептуальні положення, суть яких полягає в розумінні позашкільної освіти як системи, що водночас є елементом системи безперервної освіти і потребує відповідного теоретичного обґрунтування та ефективного здійснення.

Позашкільна освіта за своїм характером є складною системою, що належить до систем соціального типу, еволюція і спрямованість якої визначається соціально-економічними чинниками, ієрархією ціннісних орієнтацій особистості, життя суспільства. При цьому взаємозв'язок системи позашкільної освіти із соціальним середовищем має відкритий характер і проявляється у змінах як середовища, так і системи загалом.

Система позашкільної освіти за своїм характером є методичною і включає такі основні взаємозв'язані елементи, як мету і завдання, зміст освіти, форми, методи і засоби її здійснення. Основним системоутворюючим фактором системи позашкільної освіти є освітня діяльність у вільний час.

Подальший розвиток позашкільної освіти як соціального інституту (соціокультурного феномену), який розвивається і функціонує, зберігаючи свою сутність при зміні змісту та структури, а також підвищення її якості можуть успішно здійснюватися за умови застосування ефективної методики. Особлива роль належить методиці позашкільної освіти, що базується на застосуванні компетентнісного підходу, де в зміст освіти інтегровані такі основні компетентності особистості, як пізнавальна, практична, творча і соціальна. Розробка такої методики пов'язана з приведенням змісту позашкільної освіти у відповідність до сучасних вимог і визначенням таких організаційних форм і методів, дидактичних засобів, які сприяють розв'язанню завдань навчання, виховання, розвитку, соціалізації підростаючого покоління.

Визначення ключових понять.

Компетентнісний підхід - це підхід, що базується на застосуванні в меті, завданнях, змісті, формах та методах позашкільної освіти компетентностей особистості. Він носить закономірний характер і виходить із узагальнення практики, виступає проти одностороннього характеру і передбачає посилення практичної спрямованості освіти. Компетентнісний підхід підкреслює поєднання і практичну реалізацію знань, умінь, навичок, досвіду, культури.

Компетентність - досвідченість суб'єкта у певній життєвій сфері, особистісна характеристика людини, яка повноцінно реалізує себе у житті, володіючи відповідними знаннями, вміннями, навичками, досвідом та культурою.

Базові компетентності - ряд компетентностей, які визначальні для специфіки даного виду діяльності.

Виховання - процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, зумовлений законами суспільного розвитку, дією багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів. У широкому розумінні виховання - це вся сума впливів на психіку людини, спрямованих на підготовку її до активної участі у виробничому, громадському й культурному житті суспільства. Сюди входить як спеціально організований вплив виховних закладів, так і соціально-економічні умови, що діють певною мірою стихійно. У вузькому розумінні слова виховання є планомірним впливом батьків і школи на вихованця. Метою виховання є сприяння розвитку у вихованця виявленого обдарування чи стримання якихось задатків відповідно до мети.

Позашкільний навчальний заклад - складова системи позашкільної освіти, яка надає знання, формуючи вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності, створює умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань та стану здоров'я вихованців, учнів і слухачів.

Вихованці позашкільних навчальних закладів - особи, які відвідують гуртки, клуби, творчі об'єднання, секції позашкільного навчального закладу за інтересами, здібностями та нахилами, отримують допрофесійну підготовку.

Принципи. Важливим є урахування організаційно-педагогічних принципів, які узгоджуються із педагогічними принципами позашкільної освіти та виховання в Україні:

Принцип гуманізації, що визначає пріоритет завдань творчої самореалізації особистості, її виховання, створення умов для вияву обдарованості і талантів дітей, формування гуманної особистості, людяної, доброзичливої, милосердної.

Принцип єдності загальнолюдських і національних цінностей, що забезпечує у змісті навчально-виховного процесу органічний зв'язок і духовну єдність української національної культури з культурою народів світу; розвиток культури всіх національних меншин, що проживають на території України; сприяє усвідомленню пріоритетності загальнолюдських цінностей над груповими, клановими та класовими; визначає позашкільну освіту та виховання як важливий засіб національного розвитку й гармонізації національних і міжнаціональних відносин в Україні.

Принцип демократизації, що передбачає автономію (самостійність) позашкільних закладів освіти у вирішенні основних питань змісту їх діяльності, розвитку різноманітних форм співробітництва та партнерства всіх учасників педагогічної діяльності.

Принцип науковості і системності, що полягає в забезпеченні оптимальних умов для розширення і поглиблення засобами освіти вагомих для кожної особистості, що навчається, об'єктивних законів, обґрунтованих понять і способів практичних дій в їх майбутній трудовій діяльності, а також забезпечення інтегруючої функції процесів навчання і виховання в умовах досягнення основної мети позашкільної освіти та виховання.

Принцип безперервності, наступності та інтеграції, що забезпечує об'єднання зусиль позашкільних з іншими закладами освіти та різними організаціями; цілісність і наступність позашкільної освіти та виховання, спрямованої на поглиблення та конкретизацію освітнього процесу; набуття освіти упродовж всього трудового життя за умови, коли нові знання, вміння та навички базуються на раніше засвоєних та придбаних.

Принцип багатокладності та варіативності, що передбачає можливість широкого вибору змісту, форм і засобів освіти та виховання у вільний від навчання час, альтернативність у задоволенні духовних запитів особистості, її пізнавальних та інтелектуальних можливостей та інтересів: запровадження поліваріативності навчальних програм, поглиблення і розширення їх практичної спрямованості, диференціації та індивідуалізації навчально-виховного процесу.

Принцип добровільності та доступності, що передбачає право вибору та

доступність у забезпеченні потреб особистості у творчій самореалізації, духовному самовдосконаленні, здобутті додаткових знань, умінь та навичок, підготовки до активної професійної та громадської діяльності.

Принцип самостійності і активності особистості, що полягає у забезпеченні такої психолого-педагогічної атмосфери, яка сприяє виявленню, а також розвитку і реалізації учнями пізнавальної самостійності, творчої активності, прояву обдарованості і таланту у навчально-виховній діяльності та у позанавчальний час.

Принцип гармонізації родинної і суспільної освіти та виховання, яка передбачає створення сприятливих умов для забезпечення добровільного партнерства і корисної, співпраці того, хто вчиться, його родини, а також держави, як рівноправних суб'єктів навчально-виховного процесу в позашкільних закладах; незалежності позашкільної освіти та виховання від політичних, громадських і релігійних організацій.

Принцип практичної спрямованості позашкільної освіти та виховання, що передбачає набуття учнями певних допрофесійних умінь і навичок, орієнтацію на трудову діяльність у ринкових умовах, їх розширення та розвиток, а також впровадження в життя за умов інтеграції з наукою і виробництвом.

Змістове наповнення діяльності позашкільного навчального закладу еколого-натуралістичного напрямку щодо реалізації компетентнісного підходу. Компетентнісний підхід *біологічного напрямку* позашкільної освіти передбачає спрямованість процесу навчання на набуття дітьми системи компетентностей: предметних і ключових. При цьому особлива увага зосереджується на питанні формування ключових компетентностей особистості як найважливіших, для успішного життя та ефективної діяльності в різних сферах людини. А саме:

1. *Формування компетентності самоосвіти і саморозвитку*, що означає набуття потреби і готовності постійно навчатися впродовж усього життя та передбачає: створення програми самоосвітньої діяльності учнів; визначення проблеми, над якою планується працювати; підбір та опрацювання літератури; створення учнями понятійно-термінологічного словника; складання тез, виписок, опорних конспектів, виконання творчих завдань; проведення різноманітних ігор на біологічну тематику; розробку вихованцями вікторин, тестів, сценаріїв, написання рефератів.

Реальним об'єктом у сфері даних компетентностей виступає сам учень. Він опановує способи діяльності у власних інтересах і можливостях, що виражається в його безперервному самопізнанні, розвитку необхідних сучасній людині особистісних якостей. Компетентність самоосвіти спрямована на засвоєння способів фізичного, духовного й інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції та самопідтримки.

2. *Формування здоров'язберігаючої компетентності.*

Сучасне заняття гуртка, особливо еколого-натуралістичного напрямку, повинно бути здоров'яформуючим, спрямованим на формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя. Воно повинно вчити культури здоров'я на засадах розвитку життєвих навичок.

Соціальному здоров'ю сприяють такі життєві компетентності: ефективне спілкування (рефлексія); навички співчуття; розв'язання конфліктів (елементи

тренінгу); навички поведінки в умовах тиску, погроз; навички спільної діяльності (елементи гри).

Фізичому здоров'ю сприяють: профілактика шкідливих звичок; рухова активність (фізкультхвилинки); санітарно-гігієнічні навички; режим праці та відпочинку; вивчення традицій використання лікарських рослин, продуктів бджільництва в народній медицині; правильного харчування; тощо.

3. *Формування комунікативної компетентності* передбачає: підготовку дидактичних матеріалів до занять з біології, репродукцій, карток, уривків з фільмів; розробку системи нестандартних занять, які передбачають максимальне спілкування учнів; залучення дітей до створення власного словника труднощів; створення на занятті гуртка нестандартних ситуацій, близьких до життєвих; стимулювання критичного ставлення до власної роботи, висловлювання власної думки та адекватного сприйняття відгуків; удосконалення вміння слухати і чути.

4. *Формування соціальної компетентності* - це виховання та розвиток загальної культури особистості, здатності до співпраці, самореалізації та самовизначення. Також ця компетентність визначає сукупність якостей людини, що становлять її імідж, індивідуальний стиль діяльності.

Соціальна компетентність у позашкільній освіті забезпечує формування активної життєвої позиції, адаптацію, готовність до безперервної освіти, конкурентної боротьби на ринку праці, потребу ініціативно включатися в систему нових економічних відносин, підприємницьку діяльність, її засвоєння; обумовлює прояв та розвиток важливих людських якостей і здібностей особистості, ставлення до праці; засвоєння соціального досвіду. Соціальна компетентність також характеризує взаємодію людини з суспільством.

5. *Формування інформаційної компетентності.*

Біологія є одним з тих навчальних предметів, що дає багатий матеріал для відпрацювання найрізноманітніших методів і прийомів роботи з інформацією. Викладання біології пов'язане з використанням великого обсягу різноманітної інформації. Формування інформаційної компетентності передбачає: розвиток умінь учнів обирати потрібні джерела інформації; удосконалення вмінь використовувати додаткову літературу; проведення інформаційних хвилин, диктантів тощо; вироблення вмінь складати схеми та читати їх; організацію зустрічей із живими носіями інформації; залучення учнів до використання комп'ютера, мережі Інтернет як потужного інструмента здобуття та обробки інформації; стимулювання критичного ставлення до повідомлень засобів масової інформації; виховання загальної інформаційної культури.

Поряд з ключовими не менш важливим є набуття системи *предметних* компетентностей, які полягають у здатності використовувати отримані під час вивчення основ біології знання та вміння для розв'язання актуальних проблем реального життя, обрання найбільш ефективного способу дій у різноманітних життєвих ситуаціях. Зокрема:

1. *Формування пізнавальної компетентності*, яка посідає центральне місце в структурі біологічної компетентності. Її основу становлять знання біологічних законів, понять, процесів, їх розуміння. Для формування біологічної компетентності слід ураховувати знання і вміння, здобуті учнями не з одного, а з кількох предметів, навіть із кількох циклів предметів. Саме такі знання набувають діти в позашкільних закладах еколого-натуралістичного

напряму. Насамперед, це знання з основ природничих наук, зокрема екологічних, біологічних, сільськогосподарських, лісогосподарських, медичних, хімічних тощо. Знання ці мають інтегрувати та доповнювати базовий програмний матеріал.

2. *Формування творчої компетентності*, яка також лежить в основі реалізації компетентнісного підходу в позашкільній освіті і забезпечує розвиток творчої діяльності, майстерності, здібностей, нахилів та уяви особистості. Її формування здійснюється в процесі розв'язання учнями творчих завдань, пошуку раціональних шляхів і способів виконання роботи, внесення раціоналізаторських пропозицій, самостійного визначення технології виготовлення виробів тощо. При цьому необхідним постає розвиток творчої уяви, фантазії, креативного мислення, інтересу до видів творчості, а також формування естетичних смаків, художнього і технічного хисту. Отже, творча компетентність забезпечує творчу трудову, раціоналізаторську, винахідницьку діяльність, розвиток здібностей особистості.
3. *Формування компетентності продуктивної діяльності* спрямоване на формування вмінь та навичок особистості застосовувати отримані знання на практиці.

Практичний компонент біологічної компетентності є невід'ємним складником роботи позашкільних еколого-натуралістичних закладів. Наявність дослідницьких лабораторій, навчально-дослідних земельних ділянок, куточків живої природи, учнівських лісництв створює оптимальні організаційно-педагогічні та дидактичні умови для наукових досліджень, духовного та інтелектуального розвитку творчо обдарованих і талановитих дітей. Вони набувають досвіду власної продуктивної діяльності з біології, розв'язання творчих завдань, формують вміння проведення самостійних наукових досліджень і потребу у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.

Головною перевагою організації позашкільних форм практичної діяльності учнів можна вважати розширення безпосередніх контактів з природою та можливість побачити результати своєї роботи. Розвитку діяльнісного складника біологічної компетентності в позашкільних еколого-натуралістичних закладах сприяє участь учнів у різноманітній суспільно корисній масовій чи природоохоронній роботі (догляд за територією і зеленими насадженнями мікрорайону, висаджування або збереження зелених зон, участь в охороні тваринного світу; проведення трудових десантів, організація роботи учнівських агітбригад, створення екологічних стежин, учнівських лісництв).

Особливе значення має метод проектів, в основі якого лежить розвиток самоосвітніх пізнавальних навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, порівнювати, аналізувати, критично мислити, тобто це є поєднання багатьох ключових компетентностей вихованців.

Формування компетентностей *сільськогосподарського* напряму позашкільної освіти. Практико-орієнтована діяльність вихованців гуртків сільськогосподарського напряму здійснюється на навчально-дослідних земельних ділянках еколого-натуралістичних центрів, дослідних полях наукових установ та вищих навчальних закладів, земельних ділянках

фермерських і присадибних господарств. Діти опановують знання з основ сільського господарства, знайомляться з напрямками аграрних галузей, з особливостями сільськогосподарських професій: садовода, виноградаря, овочівника, квітникаря, тваринника тощо. Усі без винятку навчальні програми гуртків сільськогосподарського напрямку містять елементи навчально-дослідної діяльності. Юннати займаються дослідницькою роботою, результати якої мають практичне значення для багатьох галузей сільського господарства і мають економічне обґрунтування. Працюючи за завданням викладачів провідних вищих навчальних закладів, наукових співробітників інститутів НААН України, вихованці здобувають високі результати на всеукраїнських конкурсах. Зауважимо, що виконання багатьох дослідницьких робіт і проектів неможливо було б реалізувати не тільки без керівництва, але й без матеріальної підтримки наукових співробітників галузевих інститутів НААН України та фахівців соціально орієнтованого аграрного бізнесу. Щодо останнього тут набуває розвитку соціальне партнерство, насамперед, Національного еколого-натуралістичного центру, і регіональних центрів еколого-натуралістичної творчості, з компанією SYNGENTA в рамках впровадження STEM-освіти. Така взаємодія учасників навчального процесу забезпечує перехід потенційних форм системи позашкільної освіти в актуальні. Соціальне партнерство дозволяє підвищити рівень сформованості компетентностей вихованців гуртків сільськогосподарського напрямку. Одне із завдань соціального партнерства - показати соціальну значущість та престиж обраної учнями професії. Цьому сприяють проведення зустрічей з провідними фахівцями підприємств, проведення екскурсій, виконання дослідницьких проектів. Вчені і фахівці запрошуються до розробки тематики і методики дослідницької роботи, надають консультації, працюють членами журі конкурсів винахідницьких і дослідницьких проектів.

Таким чином, творча взаємодія вчених, фахівців, педагогів дозволяє забезпечити формування предметних компетентностей вихованців у сфері сільського господарства, формування позитивної мотивації щодо вибору до сільськогосподарських професій. Отже, для ефективної майбутньої діяльності в галузі сільського господарства у вихованців гуртків мають бути сформовані такі компетентності:

- *пізнавальна компетентність*: актуалізація та збагачення термінологічного апарату; поглиблення і розширення знань щодо агротехнічних особливостей вирощування основних сільськогосподарських культур; знання структури технологічного циклу отримання 3-5 видів найбільш поширеної сільськогосподарської продукції регіону; біологічних і господарських особливостей вирощування основних видів сільськогосподарських тварин; сучасних методів і прийомів санітарно-обумовленого утримання, годівлі, розведення тварин; основ племінної роботи; знання сутності загальнонаукових і спеціальних методів досліджень у рослинництві, овочівництві, садівництві, лісівництві тощо; методики польового дослідження, основних вимог до планування й проведення польового дослідження; методів наукових досліджень та основних методичних прийомів проведення зоотехнічних досліджень;

- *практична компетентність*: уміння застосовувати знання фізіологічних процесів для отримання високих і сталих урожаїв сільськогосподарських культур; розробляти технологічні карти вирощування сільськогосподарських

культур і сільськогосподарських тварин; уміння вирощувати, розмножувати сільськогосподарські культури в умовах відкритого і закритого ґрунту відповідно до сучасних екологічно обґрунтованих агротехнологій; здійснювати раціональні технологічні заходи догляду, утримання, годівлі сільськогосподарських тварин; дотримуватись правил техніки безпеки, проведення санітарно-профілактичних заходів; складати раціони годівлі; виконувати окремі технологічні прийоми вирощування, заготівлі, зберігання кормів, підготовки їх до згодовування з врахуванням екологічного, господарського стану і енергоресурсозабезпечення навчальної ферми, проводити оцінку якості та кормової цінності окремих груп кормів і кормових добавок; уміння застосовувати профільні знання для підвищення продуктивності тварин сільськогосподарських порід, проводити селекційну роботу, використовувати форми племінного обліку тварин.

- *творча компетентність*: формування стійкого інтересу і здібностей до сільськогосподарських професій; розвиток творчих здібностей, творчого потенціалу; формування потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні; формування досвіду дослідницької діяльності: уміння визначати мету та завдання дослідження, володіти технікою закладання польового дослідження; здатність використовувати методи спостереження, опису, ідентифікації, класифікації, а також культивування рослин; уміння вибирати і застосовувати метод постановки зоотехнічного дослідження, підбирати і аналізувати наукову інформацію за темою, формувати групу або групи піддослідних тварин, організувати їх методично правильні годівлю та утримання, вести документацію (лабораторний та польовий журнали, історію полів, племінні книги тощо) аналізувати результати, формулювати висновки, оформляти науково - дослідницьку роботу для подання на конкурси;

- *математична компетентність*: уміння опрацьовувати числові дані, одержані в польових, агрономічних та зоотехнічних дослідженнях, методами математичної статистики, аналізувати отримані дані, давати ефективну оцінку отриманих результатів;

- *екологічна компетентність*: розуміння принципів сталого розвитку, уміння застосовувати їх на практиці; формування екологічного мислення і свідомості, ставлення до природи як унікальної цінності, що забезпечує умови проживання людства, формування екологічної відповідальності як особистісної якості, використання природних ресурсів на екологічних засадах; дотримуватись вимог забезпечення біобезпеки навколишнього середовища під час та по закінченню технологічних процесів;

- *соціальна компетентність*: формування соціальної активності, свідомого ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих, розвиток позитивних якостей емоційно-вольової сфери: працелюбства, наполегливості, самостійності, відповідальності, доброзичливості, поваги до людей; навички міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді; усвідомлення соціальної значущості своєї майбутньої професії; дотримуватись принципів біоетики у повсякденному житті.

Формування підприємницької компетентності в процесі навчання в гуртках сільськогосподарського напрямку є важливою ланкою в системі неперервної аграрної освіти. Підприємницька діяльність - це інноваційно-проектна діяльність. Тому одним із шляхів реального навчання підприємництву,

формування підприємницької компетентності відповідно до вимог сучасного розвитку є запровадження в навчальну практику методу проєктів, організація проєктно-практичної діяльності вихованців, розробка бізнес-проєктів. Поряд з цим варто застосовувати такі методи, як розв'язування задач, аналіз економічних ситуацій, тренінги, ділові, рольові та імітаційні ігри.

Суб'єкти спільної діяльності. Суб'єктами спільної діяльності з еколого-натуралістичної освіти є:

- Міністерство освіти і науки України;
 - Інститут модернізації змісту освіти МОН України;
 - Інститут проблем виховання НАПН України;
 - профільні позашкільні навчальні заклади еколого-натуралістичного напрямку та відповідні відділи комплексних позашкільних навчальних закладів;
 - засоби масової інформації.

Система підготовки кадрів для реалізації Концепції. Основним завданням підготовки педагогічних кадрів до впровадження компетентнісного підходу в навчально-виховний процес позашкільного навчального закладу еколого-натуралістичного напрямку є забезпечення підвищення рівня кваліфікації педагогічних працівників з даної проблеми, яке відбувається шляхом проведення: курсової перепідготовки, семінарів, круглих столів, педагогічних читань.

Підготовка кадрів щодо реалізації Концепції передбачає:

- теоретичну підготовку (введення обов'язкового навчального спецкурсу для всіх категорій педагогічних кадрів “Впровадження компетентнісного підходу в навчально-виховний процес позашкільного навчального закладу еколого-натуралістичного напрямку”, який забезпечує засвоєння інноваційних педагогічних технологій виховання і навчання та системи управління цим процесом);

- підвищення кваліфікації керівників гуртків з еколого-натуралістичного напрямку та впровадженні у роботу сучасних форм і методів роботи (метод проєктів);

- розробку та впровадження моделі впровадження компетентнісного підходу в навчально-виховний процес позашкільного навчального закладу еколого-натуралістичного напрямку, навчально-методичних матеріалів для проведення занять;

- збір, узагальнення та системний аналіз досягнень з питання впровадження компетентнісного підходу в навчально-виховний процес позашкільного навчального закладу еколого-натуралістичного напрямку;

- забезпечення відповідною навчально-методичною літературою і нормативно-правовою документацією;

- активне використання засобів масової інформації та інших джерел для пропаганди й розповсюдження інноваційних теоретичних розробок, здобутків педагогічних колективів позашкільних навчальних закладів по впровадженню компетентнісного підходу в навчально-виховний процес позашкільних навчальних закладів.

Шляхи реалізації Концепції. Еколого-натуралістичне навчання і виховання здійснюється *шляхом*:

- нормативно-правового забезпечення, що регулюється відповідними указами Президента, Постановами Кабінету міністрів, наказами

Міністерства освіти і науки України;

- розроблення і впровадження навчальних програм еколого-натуралістичного напрямку на основі компетентнісного підходу;
- організації науково-методичного забезпечення діяльності позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку для відпрацювання основних положень Концепції;
- активного використання засобів масової інформації та інших джерел для пропаганди й розповсюдження інноваційних теоретичних розробок, здобутків педагогічних колективів позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку;
- створення належної матеріально-технічної бази.

Ефективна реалізація даної Концепції можлива за умови раціонального використання фінансових, технологічних, матеріальних, інтелектуальних та інших ресурсів держави та позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку.

Очікувані результати реалізації Концепції:

- оптимальний рівень теоретичної та методичної підготовки педагогічного колективу щодо впровадження компетентнісного підходу в навчально-виховний процес позашкільного навчального закладу еколого-натуралістичного напрямку;
 - ефективність функціонування, координації та узгодженість дій педагогічних працівників, які причетні до управління навчально-виховною діяльністю позашкільного навчального закладу еколого-натуралістичного напрямку;
 - реалізація ідей та принципів, які лежать в основі Концепції у позашкільному навчальному закладі еколого-натуралістичного напрямку;
 - створення оптимальних умов для розвитку особистості кожного учня, реалізації його творчих здібностей, підвищення його самореалізації та самооцінки шляхом впровадження інноваційних форм навчання та виховання учнів на основі компетентнісного підходу.